

*Szolnoki Tudományos Közlemények XII.
Szolnok, 2008.*

Dr. TURÓCZINÉ Dr. VESZTEG ROZÁLIA

ESÉLYEK ÉS LEHETŐSÉGEK

AZ ÉLETEN ÁT TARTÓ TANULÁS SZEREPE A MUNKÁLTATÓK ÉS A MUNKAVÁLLALÓK SZEMSZÖGÉBŐL AZ ÉSZAK-ALFÖLDI RÉGIÓ HÁROM HÁTRÁNYOS HELYZETŰ KISTÉRSÉGÉBEN

A „Nemzedékek kutató úton” címmel 2006-2008 között folyó kutatás a ROP 3.3 pályázata keretében valósult meg a Szolnoki Főiskola Műszaki és Mezőgazdasági Fakultásának, a Túrkevei Kulturális Egyesületnek és az MTA Jász – Nagykun – Szolnok Megyei Tudományos Egyesületének együttműködésével.

A kutatás lezárult, 2 éven keresztül 3 fős munkacsoportban dolgoztak a fiatalok, egy - egy kutatásvezető irányításával, akik a régió különböző felsőoktatási intézményeiben tanulnak, ill. tanultak. A 9. sz. kutatócsoport, amelynek két tagja a Szolnoki Főiskola vendéglátó közgazdász szakos hallgatója, s harmadik társuk a SZIE Alkalmazott Bölcsészeti Kar hallgatója az Életen át tartó tanulás esélynövelő szerepét vizsgálta az Észak-alföldi Régió három hátrányos helyzetű kistérségében. A kutatócsoportot a Szolnoki Főiskola felnőttképzési szakértője irányította.

A kutatás célja, hogy a hallgatók a kutatási téma legújabb szakirodalmának megismerése, feldolgozása által, mint leendő munkavállalók, munkahelyi vezetők felismerjék az életen át tartó tanulás, a benne a felnőttképzés szerepét, társadalmi – gazdasági szempontból kiemelt fontosságát.

Célként fogalmazódott meg, hogy a hallgatók terepgyakorlat keretében, mélyinterjúk által szerezzenek információkat a kistérségek munkáltatóitól, munkavállalóitól, regisztrált álláskeresőitől az életen át tartó tanulóval kapcsolatos véleményükről, a szolgáltatási szektorban a személyes kompetenciák szerepének megítéléséről és a szakmai és idegen nyelvi kompetenciák folyamatos fejlesztésének szükségességéről.

A választás az Észak – alföldi Régió 3 kiemelten hátrányos helyzetű kistérségére, - Szabolcs-Szatmár - Bereg megyében – a **Nyírbátori kistérségre**, Hajdú - Bihar megyében – a **Berettyóújfalvi kistérségre** és Jász - Nagykun Szolnok megyében – a **Kunszentmártoni kistérségre** – esett.

A kutatás során mindhárom kistérség vezető városának polgármesterei, a kistérségi társulások munkatársai és az Észak – alföldi Regionális Munkaügyi Központ adott kistérségi kirendeltségeinek vezetői együttműködő partnereink voltak.

A kutatás eredményeit összevetve a 2007. szeptemberében megjelent „Az életen át tartó tanulás stratégiájából következő feladatok végrehajtásáról” szóló jelentéssel¹ és a Tanulni sohasem késő – Cselekvési terv a felnőttkori tanulásról – Az Európai Közösségek Bizottsága által kiadott közleményben² foglaltakkal, megállapítható hogy a hátrányos helyzetű kistérségek felzárkóztatásához jelentős gazdasági, munkahely teremtési, és az életen át tartó tanulás, benne a felnőtt munkavállalók képzésének fontosságát felismerő szemléletváltásra és az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés fejlesztésére, valamint a képzők közötti nagy együttműködésre van szükség a jövőben.

A lisszaboni stratégia néven ismert dokumentum, melyet 2000. márciusában fogadtak el az Európai Unió tagállamai, az életen át tartó tanulást, mint eszközt fogalmazták meg a 2010-ig elérendő célok megvalósításához, mely szerint az Európai Unió tagállamai a meghirdetett időpontig a világ legversenyképesebb és legdinamikusabban fejlődő térségévé válnak.

Az eltelt időszak alatt ennek a célkitűzésnek a megvalósításához vezető út megvitatása újra és újra napirendre került, kerül mely olvasható az Európai Közösségek Bizottsága által kiadott jelentésekben, cselekvési programokban és az erre épülő nemzeti lifelong learning stratégiákban, helyzetjelentésekben.

Tényként állapítható meg, hogy az oktatás és képzés elengedhetetlen a gazdasági növekedés és a versenyképesség fokozásához, valamint a társadalmi beilleszkedés elősegítéséhez. Egyre több intézkedés születik a gazdaság fejlődésére pozitív hatással bíró felnőttkori tanulás szerepének felismerésére, amely egyben hozzájárul a személyes fejlődéshez és az önmegvalósításhoz is.

Azonban még mindig a legtöbb oktatási és képzési rendszer továbbra is jórészt a fiatalok oktatására és képzésére összpontosít, és csak korlátozott mértékű változások történtek a rendszerek átalakításában annak érdekében, hogy azok tükrözzék az egész életen át tartó tanulás szükségességét. További 4 millió felnőttnek kellene bekapcsolódnia az egész életen át tartó tanulásba ahhoz, hogy elérjük a részvételi aránynak azt a referenciaértékét, amelyben a tagállamok az „Oktatás és képzés 2010” program³ keretében megegyeztek. Újabb kutatási eredmények⁴ megerősítik a felnőttkori tanulásba való befektetés fontosságát. A társadalmi és egyéni hasznok

---

¹ Oktatási és Kulturális Miniszter: Jelentés az egész életen át tartó tanulás stratégiájából következő feladatok végrehajtásáról. Bp. 2007. szept. <http://www.okm.hu> letöltés 2007. dec.

² Az Európai Bizottság Közleménye: Tanulni sohasem késő, COM(2007) 558 végleges, 2007.09.27. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2007/com2007-0558en01.pdf>

³ http://ec.europa.eu/education/policies/2010/objectives_en.html#measuring

⁴ A felnőttkori tanulás támogatása, OECD (2005.)

közé sorolhatjuk a nagyobb arányú foglalkoztathatóságot, a termelékenység fokozódását, a jobb minőségű állásokat, illetve az alacsonyabb kiadásokat a munkanélküli ellátások, a szociális támogatások és a korengedményes nyugdíjak terén. Növekszik ugyanakkor a társadalmi megtérülés a fokozottabb polgári részvétel, a jobb egészség, a bűnözés visszaszorulása, valamint az egyéni jólét növekedése és az önmegvalósítás kiteljesülése révén is. Az idősebb felnőttek körében végzett kutatások azt mutatják, hogy egészségesebbek azok, akik bekapcsolódnak a tanulásba. Ez pedig az egészségügyi ellátásra fordított költségek csökkenésével jár.⁵

Az Európai Bizottság Közleménye ⁶ a versenyképességben, a demográfiai változásban és a társadalmi beilleszkedést nehezítő tényezők megváltoztatásában látja a kiemelt feladatot.

A versenyképesség érdekében növelnünk kell az általános képzettségi szintet, hogy ki tudjuk elégíteni a munkaerő-piaci igényeket, és ugyanakkor megkönnyítsük a polgárok számára boldogulásukat a mai társadalomban. Akárhogy is, Európa mintegy 72 millió alacsonyan képzett munkavállalót számlál⁷ – ez a munkaerő egyharmadát teszi ki –, miközben becslések szerint 2010-re az újonnan teremtett munkahelyeknek csak 15%-a lesz alacsony képzettséggel betölthető. Az új munkahelyek 50%-a felsőfokú képzettséget követel majd meg⁸. Ráadásul az európai lakosság, s benne a magyar, jelentős része nem képes még arra, hogy mindennapos tevékenységei során megértsen és alkalmazni tudjon nyomtatásban rendelkezésre álló információkat. Továbbra is kihívás marad tehát valamennyi tagállam számára annak biztosítása, hogy minden polgár elsajátítsa a kulcskompetenciákat.⁹

Demográfiai változások. Az európai népesség elöregszik: a következő 30 évben a fiatal (24 év alatti) európaiak száma 15%-kal fog csökkenni. Minden harmadik európai lesz idősebb 60 évesnél, minden tizedik, pedig 80 évesnél.¹⁰ Az, hogy egyre kevesebb fiatal munkaerő jelenik meg a munkaerőpiacon, és hogy az 55–64 év közötti népesség körében csak minden harmadiknak van fizetett állása, annak nyilvánvaló szükségességére mutat, hogy a felnőttkori tanulást maximálisan ki kell használni annak érdekében, hogy növekedjen a fiatal munkaerő aránya, és az idősebbek is szélesebb körben végezhesenek fizetett munkát. Ez mindenképp azt jelenti, hogy foglalkozni kell az iskolai lemorzsolódással (2005-ben 6 millió fő volt az iskolából kimaradók száma¹¹), ugyanakkor pedig törekedni kell az alacsonyan képzett 40 év felettek ismereteinek és alkalmazkodóképességének javítására, és legalább egy szinttel magasabb végzettség megszerzésére kell ösztönözni őket.

⁵ Tom Schuller, John Preston, Cathie Hammond, Angela Brassett-Grundy and John Bynner, *The Benefits of Learning, (A tanulás haszna)*, University of London, 2004.

⁶ Az Európai Bizottság Közleménye: Tanulni sohasem késő, COM(2006) 614 végleges, 2006.10.23., http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2006/com2006_0614_en01.pdf

⁷ EU Labour Force Survey 2004, (2004. évi európai uniós munkaerő-felmérés), Eurostat.

⁸ *Vocational education and training – key to the future*, Cedefop synthesis of the Maastricht study, (Szakoktatás és -képzés – a jövő kulcsa, a maastrichti tanulmány összegzése, Cedefop) Luxembourg, 2004.

⁹ A Bizottság javaslata az élethosszig tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciákról szóló európai parlamenti és tanácsi ajánlásra, COM (2005) 548 végleges, 2005.11.10.

¹⁰ Forrás: Eurostat Population Projections, 2004 based, Trend scenario, Baseline variant (Eurostat népesedési előrejelzések, bázisév 2004., trendszenárió, alapváltozat); „A demográfiai változások kihívása, a nemzedékek közötti szolidaritás új formái” című zöld könyv, a Bizottság közleménye, COM(2005) 94 végleges, 2005.3.16.

¹¹ A Bizottság szolgálatainak munkadokumentuma: „Progress towards the Lisbon objectives in education and training – Report based on indicators and benchmarks – Report 2006” (Hol tart a lisszaboni célkitűzések megvalósítása az oktatás és képzés területén – Eredmények mutatók és referenciaértékek tükrében, 2006. évi jelentés), SEC (2006) 639, 2006.5.16., 40. o.

Társadalmi beilleszkedés. A foglalkoztathatóságot és az aktív állampolgárként való részvételt a társadalomban nagymértékben meghatározza például az alapképzettség alacsony szintje, a munkanélküliség, a rosszul megközelíthető lakóhely, illetve a különböző okokból korlátozott életlehetőségek. A népesség nagy csoportjai marginalizálódnak, és nem profitálhatnak a társadalom nyújtotta előnyökből, s ezt a kirekesztődést felerősítik az analfabetizmus új fajtái, amelyek annak következtében állnak elő, hogy sokan nem férnek hozzá szakmai és mindennapi életükben az információs és kommunikációs technológiához, illetve nincs lehetőségük arra, hogy használják azokat. Azok a felnőttek, akik nem tudnak a számítógéppel bánni, nem jutnak hozzá olyan kulcsfontosságú információkhoz és segédeszközökhöz, amelyek egyre inkább csak digitális formában állnak rendelkezésre.¹² A felnőttkori tanuláshoz kulcsszerepe van a társadalmi kirekesztődés elleni küzdelemben.

ÖT KULCSFONTOSÁGÚ ÜZENET A FELNŐTTKORI TANULÁSBAN ÉRDEKELTEK SZÁMÁRA

1. A részvételt megakadályozó tényezők megszüntetése

Cél: a felnőttkori tanulásba bekapcsolódók arányának növelése, tanulóközpontú megközelítés szükséges, kiváló minőségű tanácsadói, tájékoztatói rendszer kialakítása, helyi partneri kapcsolatok kiépítése

Első üzenet

Központi fontosságú a felnőttkori tanulásba bekapcsolódók arányának növelése és a felnőttképzés igazságosabbá tétele. Valamennyi érdekeltnek közre kell működnie, de mindenekelőtt a hatóságoknak kell élen járniuk az akadályok megszüntetésében és a kereslet fokozásában, kitüntetett figyelemben részesítve az alacsonyan képzeteket. Ehhez – tanulóközpontú megközelítést alkalmazva – kiváló minőségű tanácsadói és tájékoztatói rendszereket kell kialakítani, célzott pénzügyi ösztönzőket kell létrehozni az egyének számára, valamint támogatást kell biztosítani helyi partneri kapcsolatok kiépítéséhez.¹³

2. A felnőttkori tanulás minőségének biztosítása, amely magába foglalja a tájékoztatást, képzési tanácsadást, az igények felmérését, a tanulási módokat, a tanulást támogató rendszereket, a kompetenciák elismerését, tanítási módszereket, az oktatók szakmai színvonalát a szolgáltatások minőségét, a kivitelezés minőségét.

Tanítási módszerek: a tanítási módszereknek és a tananyagoknak tekintettel kell lenniük a felnőttek sajátos igényeire és tanulási módszereire. Az elérni kívánt tanulási eredményeket nyíltan meg kell fogalmazni. Emellett biztosítani kell, hogy források álljanak a felnőttek rendelkezésére a tanulás támogatására: a szükségletektől függően például képzési, tanulási tanácsadás, írás-olvasás-tanítás, a tanulási készségek fejlesztése.

¹² 2005-ben Európában a 16 és 74 év közötti népesség 37%-a nem rendelkezett alapvető számítógépes ismeretekkel. Ez az arány a koraival tovább nő (az 55 és 74 év közötti népesség esetében 65%). Forrás: Eurostat, Statistics in focus, 2006/17. szám

¹³ Az Európai Bizottság Közleménye: Tanulni sohasem késő, COM(2006) 614 végleges, 2006.10.23., http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2006/com2006_0614_en01.pdf

Az oktatók szakmai színvonala – A felnőttképzésben dolgozók szakmai fejlődése döntően meghatározza a felnőttkori tanulás minőségét. Kevés figyelmet kapott ez idáig a felnőttképzésben dolgozók alapképesítéséhez szükséges tartalmak, valamint a képzés menetének meghatározása. Számos képzési és szakmai útja van annak, hogy valaki a felnőttképzésben dolgozhasson, és a szakmát sok esetben nem ismerik el formális pályastruktúrákban.

A szolgáltatók minősége: akkreditációs mechanizmusok, minőségbiztosítási keretrendszerek, valamint a tanítási és tanulási eredmények belső és külső ellenőrzése, illetve értékelése révén foglalkozni kell a szolgáltatók általános szakmai színvonalával. Ebben a tekintetben a kormányzatoknak meghatározó szerepet kell játszaniuk, mégpedig azért, hogy szabályozási kereteket teremtenek, minőségi előírásokat alkotnak (mindenekelőtt a szakképzésben a szakoktatásban, illetve a felsőoktatásban meglévő példák és elvek alapján), és tanúsítják az előírások teljesítését.¹⁴

A kivitelezés minősége: a felnőttképzés kivitelezésének javítása elengedhetetlen a részvételi arány növeléséhez. A hatékony kivitelezést elősegítő intézkedések közé tartoznak a következők: **a lakóhelyhez közeli képzési helyszínek és gyermekfelügyelet biztosítása, nyitott oktatás és távoktatás** a nehezen megközelíthető helyeken élők számára, **tájékoztatás és tanácsadás,** célcsoportra szabott programok és **rugalmas tanítási körülmények**

Második üzenet

Annak érdekében, hogy a minőségnek kultúrája alakuljon ki a felnőttképzés területén, a tagállamoknak be kell fektetniük a felnőtt tanulóakra szabott tanítási módszerek és tananyagok fejlesztésébe. Emellett intézkedéseket kell hozniuk az alapképzés és a szakmai továbbképzés fejlesztésére, hogy biztosítva legyen a képesítés és a továbbképzés a felnőttképzés területén tevékenykedőknek. Minőségbiztosítási mechanizmusokat kell továbbá bevezetniük, és javítaniuk kell a kivitelezésen is.¹⁵

3. A tanulási eredmények elismerése és jóváhagyása, amely a nem formális, informális tanulás elismerésének és beszámításának a rendszerét jelenti.

Az egész életen át tartó tanulás fogalma a tanulás minden fajtáját magában foglalja – a formális, nem formális és az informális tanulást is. A nem formális és informális tanulás elismerése és jóváhagyása az egész életen át tartó tanulásra irányuló stratégiának sarkalatos pontja. A tanulási eredményeket el kell ismerni és értékelni kell függetlenül attól, hol és hogyan érték el.

A nem formális és informális tanulás elismerése lehetővé teszi a tanulók számára, hogy meghatározzák aktuális helyzetüket, egy adott szinten bekapcsolódhassanak egy tanulási programba, kompetenciáikra alapozva előrelépéseket tegyenek egy képesítés megszerzése felé és/vagy teljes képesítést szerezzenek. Az elismerés ösztönzi a bizonytalan résztvevőket, értéket ad a korábbi tanulásnak, továbbá időt és pénzt takarít meg azért, hogy csökkenteni vagy meg is szünteti az egyszer már elsajátítottak újratanulásának szükségességét. Ugyanakkor a társadalom is profitálhat a szakértelemből, amelyet közpénzek felhasználása nélkül sikerült elsajátítani.

¹⁴ 24/2004.(VI.22.) FMM. rendelet az akkreditációs eljárás és követelményrendszer részletes szabályairól. <http://www.nive.hu>

¹⁵ Az Európai Bizottság Közleménye: Tanulni sohasem késő, COM(2006) 614 végleges, 2006.10.23., http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2006/com2006_0614_en01.pdf

Harmadik üzenet

A tagállamoknak a következő öt éven belül rendszereket kell létrehozniuk a nem formális és informális tanulás jóváhagyására és elismerésére. A rendszereknek a nem formális és informális tanulás közös európai jóváhagyási és elismerési alapelveire kell épülniük, és a lehető legnagyobb mértékben támaszkodniuk kell a felhalmozódott tapasztalatra. A jóváhagyás és elismerés javítását össze lehet kötni nemzeti képesítési keretrendszerek kialakításával az európai képesítési keretrendszer általános kontextusában.¹⁶

4. Befektetés az idősebb népességbe és a bevándorlókba

A már korábban ismertetett demográfiai helyzet nemcsak a nyugdíjkorhatár felemelését, hanem a formális munkából való nyugdíjba vonulás előtti és utáni életre vonatkozó feladatokat is vázolja.

A felnőttképzési rendszerek előtt kettős a kihívás:

Ki kell szélesíteni a nyugdíjasoknak kínált tanulási lehetőségek skáláját, például az idősebbek fokozottabb bekapcsolódását a felsőoktatásba. A tanulásnak az élet szerves részének kell lennie ebben az új életszakaszban is.

Negyedik üzenet

A tagállamoknak gondoskodniuk kell kielégítő mértékű befektetésről az idősebbek és a bevándorlók oktatása és képzése terén, de mindenekelőtt a hatékonyságot kell biztosítaniuk azáltal, hogy a tanulók igényeire szabott oktatást és képzést biztosítanak. Fel kell hívniuk továbbá a figyelmet arra a fontos szerepre, amelyet a bevándorlók és az idősebb emberek játszanak a társadalomban és a gazdaságban.¹⁷

5. Mutatók és referencia értékek

A formális oktatással összehasonlítva a felnőttkori tanulásról csak korlátozott adatok állnak rendelkezésre. Ennek oka mindenekelőtt az, hogy a felnőttképzés intézményrendszere nem egységes, jellegük különböző, és gyakran a közszektoron kívül tevékenykednek. Az adatok elérhetősége és minősége javul, illetve a következő években is javulni fog a kialakított adatszolgáltatási rendszer bevezetésével.¹⁸

Ötödik üzenet

Tovább kell javítani a felnőttkori tanulókkal kapcsolatos adatok minőségét és összehasonlíthatóságát. Mindenekelőtt a felnőttkori tanulás hasznát és az abba való bekapcsolódás akadályait kell jobban megértenünk, valamint jobb adatokra van szükségünk a szolgáltatókról, az oktatókról és a képzések megvalósulásáról. Az Európai Bizottságnak – beleértve az Eurostatot is – munkája során arra kell összpontosítania, hogy a lehető legjobban felhasználja a jelenleg rendelkezésre álló felméréseket és adatokat, hogy elősegítse a fogalmak és meghatározások jobb összehangolását, és hogy kiszélesítse a felvett adatok körét, fokozza az adatgyűjtés gyakoriságát és javítsa az adatok aktualitását. Megbízható adatokra van szükség, nemek szerinti bontásban.¹⁹

¹⁶ Az Európai Bizottság Közleménye: Tanulni sohasem késő, COM(2006) 614 végleges, 2006.10.23., http://eur-lex.europa.eu6LexUriServ/site/en/com/2006/com2006_0614_en01.pdf

¹⁷ Az Európai Bizottság Közleménye: Tanulni sohasem késő, COM(2006) 614 végleges, 2006.10.23., http://eur-lex.europa.eu6LexUriServ/site/en/com/2006/com2006_0614_en01.pdf

¹⁸ http://osap.nive.hu/osap_index.php

¹⁹ Az Európai Bizottság Közleménye: Tanulni sohasem késő, COM(2006) 614 végleges, 2006.10.23.,

Az egész életen át tartó tanulás fontosságának hangsúlyozása nem csupán a versenyképesség és a foglalkoztathatóság, hanem a társadalmi felzárkóztatás, az aktív állampolgárság és a személyes fejlődés szempontjából is elengedhetetlen. A felnőttképzési törvény megjelenése óta²⁰ szabályozott a felnőttképzési intézmények²¹ rendszere, az intézmények és képzési programok akkreditálásának jogi szabályozottsága,²² a felnőtt tanulók által igénybe vehető felnőttképzési szolgáltatások köre, amely biztosítja a minőségirányítási követelményeknek való megfelelést.

---

²⁰ http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2006/com2006_0614_en01.pdf

²¹ 2001. évi CI. törvény a felnőttképzésről. <http://www.nive.hu>

²¹ 48/2001.(XII.29.) OM rendelet a felnőttképzést folytató intézmények nyilvántartásba vételének részletes szabályairól. <http://www.nive.hu>

²² 24/2004.(VI.22.) FMM. rendelet az akkreditációs eljárás és követelményrendszer részletes szabályairól. <http://www.nive.hu>